

Olje- og gasskonferansen
Sandnessjøen 10. og 11. juni 2010

MULIGHETSSTUDIE 2010

ØKT BRUK AV NATURGASS I NORDLAND

Finn Nordmo
Meløy Næringsutvikling AS

På oppdrag fra NHD og OED kom i august 2006 rapporten

”GASSMAKS

Utredning av behov for nasjonal satsing på forskning for økt verdiskaping fra naturgass gjennom industriell foredling”

Bakgrunnen var et politisk ønske om økt bruk av naturgass i Norge

Norge er Europas desidert største produsent og eksportør, men andelen naturgass i det norske energisystemet er bare 1 %

Rapporten førte til etablering av et nytt utviklingsprogram – Gassmaks - i Forskningsrådet

Nordland olje- og gassutvalg:

”Nordland fylkeskommune tar initiativ til etablering av et sekretariat og arbeidsgruppe for arbeid med GASSMAKS prosjekter...”

- Møte med utviklingsmiljøer på Helgeland i april 2008
- Forslag til arbeidsgruppe i oktober 2008
- Etablering av sekretariat, budsjett/finansiering november 2008
- Sluttrapport (mulighetsstudie) fra arbeidsgruppen årsskiftet 2009/2010

Mandatet til mulighetsstudien:

- Påvise og utrede muligheter for bruk av gass i Nordland i industriell sammenheng
- Vurdere strategiske prosjekter (ilandføring av gass i Nordland)
- Få Nordland på kartet når det gjelder gass

Målsettinger for mulighetsstudien:

- Ta initiativ til industrielle prosjekter/ FoU-prosjekter
- Se på muligheten til å få etablert integrerte industriklynger
- Se på muligheter for bruk av kombinasjonen gass og mineraler
- Se på mulighetene til å bygge opp relevant kompetanse i Nordland samt etablere et internasjonalt nettverk
- Ta i bruk oljefeltet Victoria som case

- Arbeidsgruppen har bestått av følgende personer:
  - Torbjørn Jørgensen   Industri Vekst Mosjøen   Leder
  - Bjørn Bjørkmo   Mo Industripark
  - Finn Nordmo   Meløy Næringsutvikling
  - Terje Nordvåg   NORUT Narvik
  - Ola Torstensen   Nordland Fylkeskommune
  - Eivind Sommerseth   Norsk Forskningsråd

  - Mariann Berg   Industri Vekst Mosjøen   Sekretær

Sammendrag, del 1 av rapporten:

Bakgrunn → mandat → målsettinger → arbeidsgruppe → resymé fra fagdelen
→ konklusjoner → anbefalinger

Resymé:

Verdikjeder

Potensielle produkter og produktområder

CO₂-håndtering → forslag til FOU

Gassrelatert mineralutvikling

Industriell virksomhet basert på naturgass → antall arbeidsplasser

Kompetanse, FOU

Konklusjoner og anbefalinger

Fagdel, del 2 av rapporten:

53 forskjellige prosesser er beskrevet

Bakgrunnsopplysninger om produkt

Produksjonsprosess

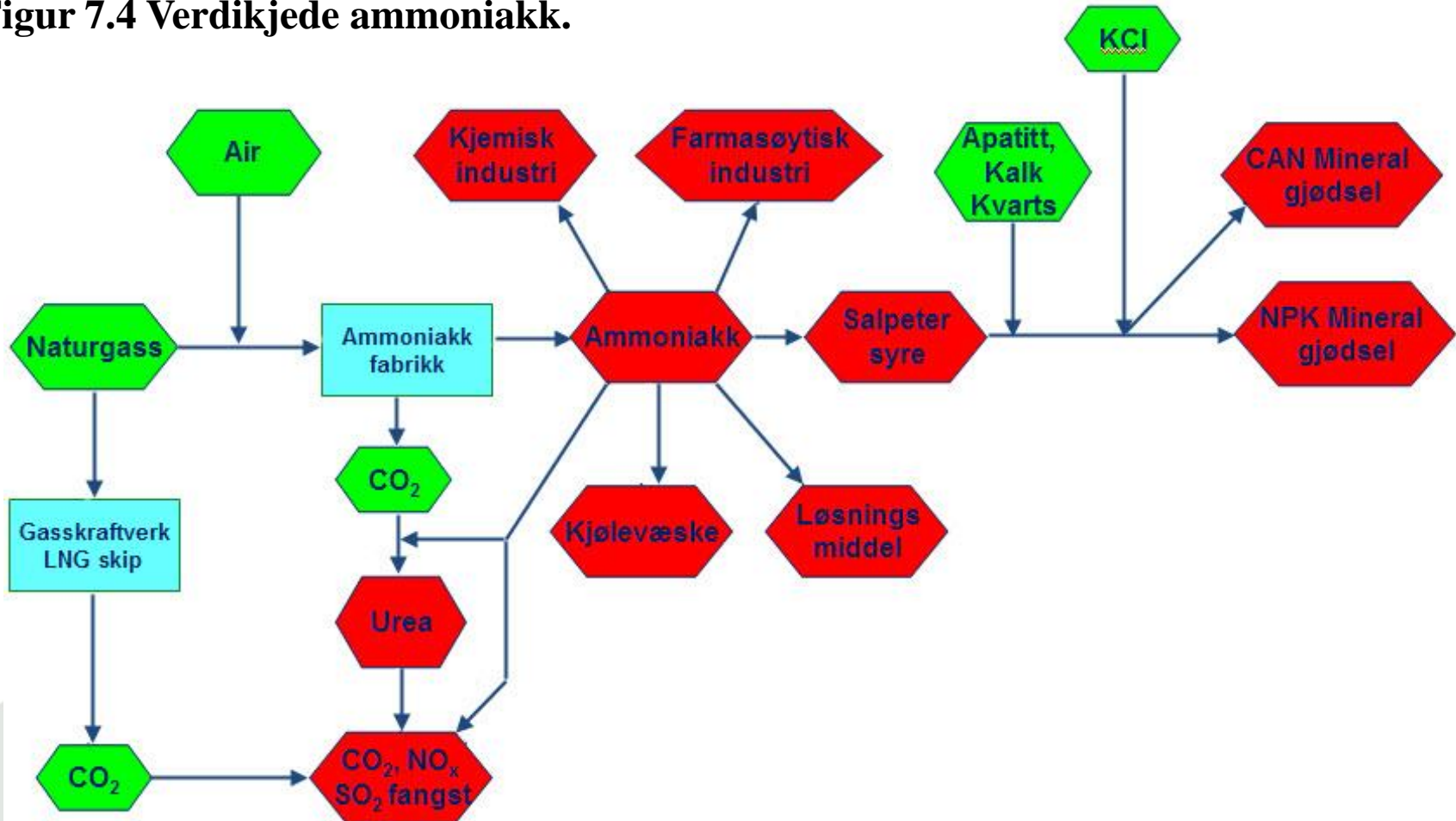
Beregning av produksjonskostnad og markedspris

Vurdering av lønnsomhet, ulemper og utfordringer

Oppsummering av potensialet

VERDIKJEDER

Figur 7.4 Verdikjede ammoniakk.

POTENSIELLE PRODUKTER OG PRODUKOMRÅDER

Fra produksjonsmengde, estimert produktverdi, gassforbruk og gasspris er det utarbeidet et anslag på verdiøkning over gasspris, jfr. Ligning 1:

$$\text{Verdiøkningsindeks} = \frac{\text{produksjonsmengden} \times \text{produktpris}}{\text{naturgassforbruk} \times \text{gasspris}} \quad (1)$$

En verdiøkningsindeks på over 1,0 viser et produkt som er verd mer enn om naturgassen hadde vært solgt direkte. Høy verdiøkning kan enten komme fra prosesser med høy produktverdi eller fra prosesser hvor gasskostnadene er en mindre del av de totale produksjonskostnadene. Prosessene i Tabell 8-1 er gitt en fargekode (rød/gul/grønn) etter en vurdering av hvilket potensiale de representerer. Prosesser farget grønn regnes som mest interessant for videre analyser. Prosesser farget gul ligger i grenseland, og vil kreve nærmere undersøkelser for å klargjøre usikkerhetsmomentene rundt tekniske og/eller økonomiske detaljer. Rødfargede prosesser anses i dag å være mindre aktuelle av tekniske eller økonomiske årsaker. Imidlertid vil disse kunne bli aktuelle med endringer i marked eller teknologier.

Energiformer

	Prosess	Naturgassforbruk	Produkt	Verdiøkning over gasspris	Kommentar
	LNG	420 MSm ³ /år	300.000 tonn LNG	1,0	
	Elektrisk kraft (gasskraft)	536 MSm ³ /år	3,5 TWh elkraft	0,82 – 1,24	Elkraft, markedspris 25 – 38 øre/kWh (lav).
	Diesel til flytende brensel (GTL)	4.060 MSm ³ /år	2,32 Mm ³ /år syndiesel	0,99	
	Naturgass til flytende brensel - Mobil prosess (GTL/MTG)	1.725 MSm ³ /år	800.000 t/år bensin		
	Naturgass til flytende brensel via acetylen	Ikke kjent	105.000 m ³ /år	-	Prototypetadiet, ikke ennå kommersielt.
	Hydrogen	858 MSm ³ /år	150.000 t/år hydrogen	4,4	Pluss 1,86 TWh/år el-kraft.
	Brenselceller – basert på hydrogen, eller direkte på naturgass	111 MSm ³ /år	2 mrd. km/år kjørelengde	5,4	
	Naturgass til industriell tørking	1,8 MSm ³ /år	100.000 t/år tørket produkt	-	
	Fjernvarmeanlegg – vannbåren varme	0,11 MSm ³ /år	1.200 MWh/år oppvarming	-	Oppvarming.
	Husholdningsforbruk	13,6 MSm ³ /år	150 GWh/år	-	Tilsvarende 10.000 hushodninger.
	Småskala CHP	2,2 MSm ³ /år	21.000 GWh/år	-	Varme og elektrisitet.

Mineral-/metallindustri

	Prosess	Naturgassforbruk	Produkt	Verdiøkning over gasspris	Kommentar
	Aluminium	620 MSm ³ /år	300.000 t/år primær aluminium	-	Anvendelse av naturgass til produksjon av el-kraft.
	Jernkarbid	106 MSm ³ /år	350.000 tonn jernkarbid	3,0	
	Direkte redusert jern (DRI)	795 MSm ³ /år	3 mill. tonn/år DRI jern	3,2	
	Ferrosilisium	135 MSm ³ /år	100.000 t/år	10,7	Naturgassforbruk hovedsakelig til gasskraftverk.
	Silisium	55 MSm ³ /år	10.000 t/år silisium	15	Solcelle.
	Magnesium	476 MSm ³ /år	100.000 t/år magnesium	2,8	

CO₂- HÅNDTERING

Fangst av CO₂

- Etterrensing av eksosgassen
- Utskilling av CO₂ før forbrenning
- Forbrenning ved bruk av eksakt mengde oksygen

Deponering av CO₂

CO₂- binding med

- **Olivinmineraler**
- **Knusing av mineraler ved hjelp av elektriske pulser**

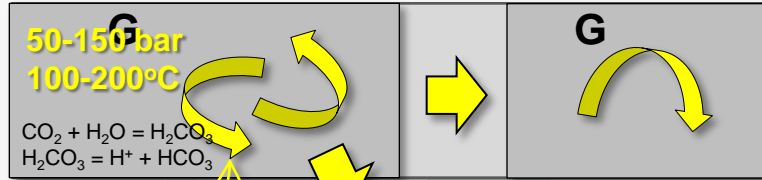

PRINSIPPSKISSE CO₂-BASERT PROSESSERING

Den store utfordring er (1) å **konstruere utstyr for kontinuerlig CO₂-leaching** og som med tilpasninger kan benyttes på en rekke bergartstyper mht å lage ulike produkter, og

(2) få **prosessen til å gå raskere** mht industriell anvendelse

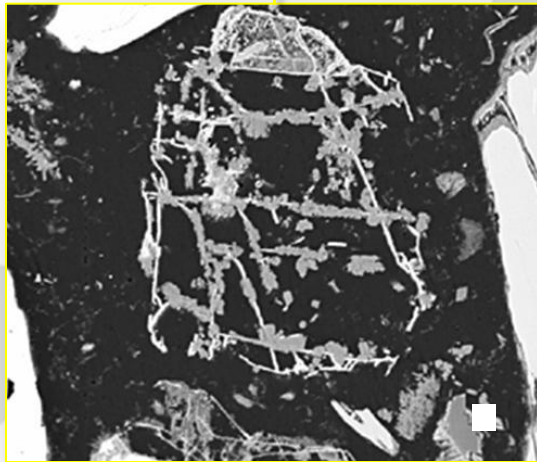
- H₂O
- CO₂
- Pulverisert stein

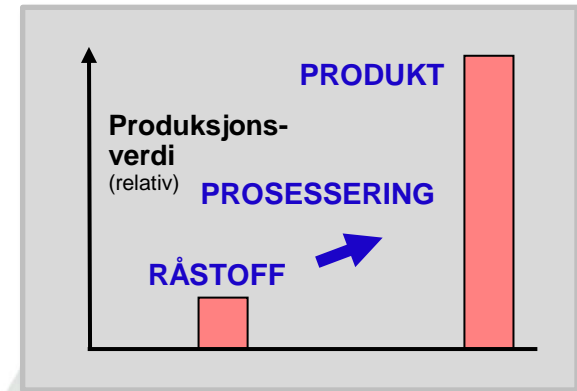
ULØS
T

UTFELT

IFE

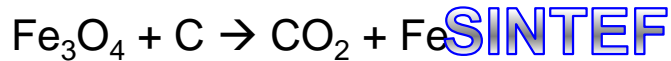
Nedbryting av silikatmineraler som inneholder CaO, MgO og FeO

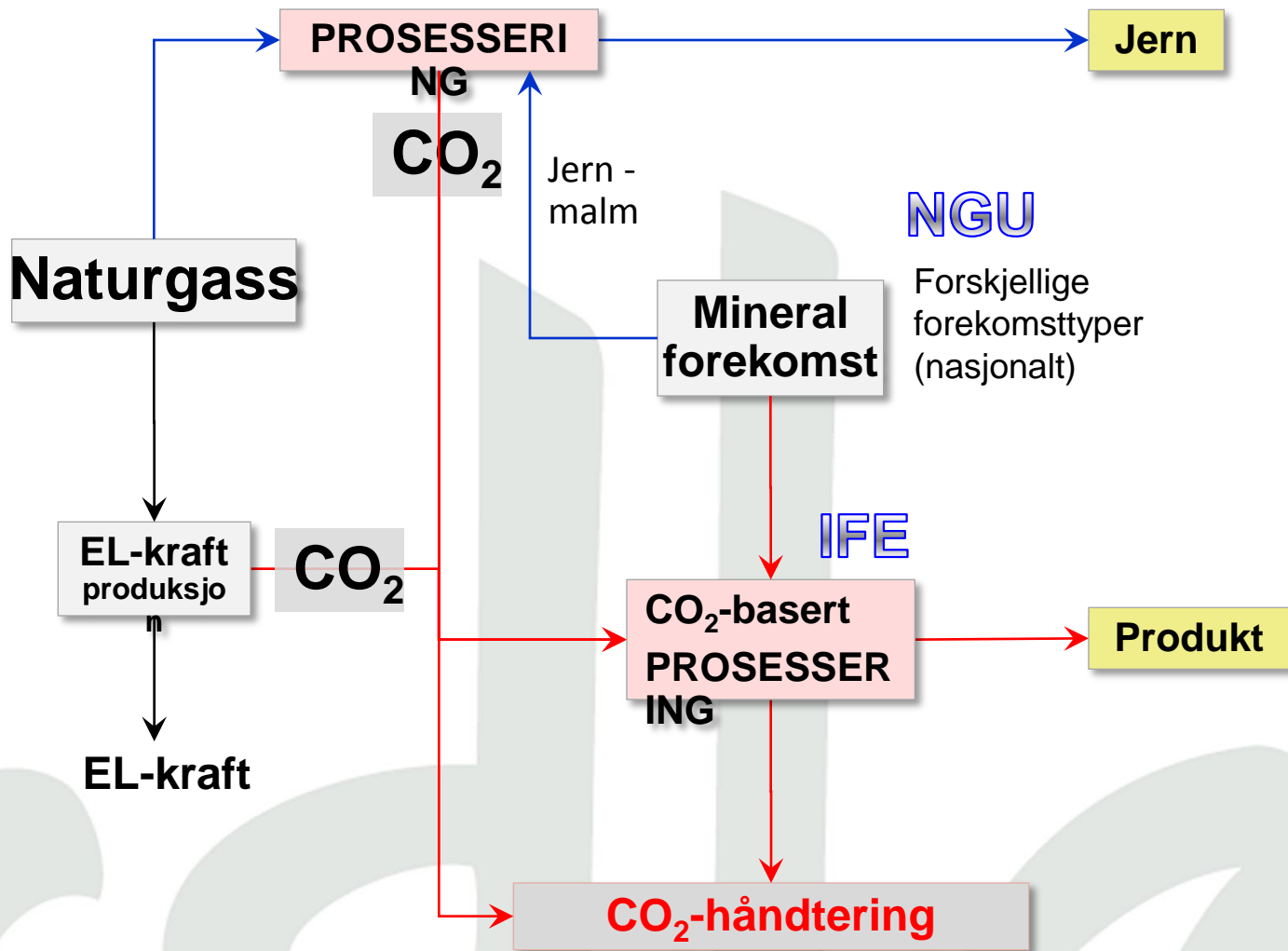

Kompleks Integrasjon - Gassrelatert Mineralutvikling

Norge bygger gradvis opp kompetanse!

SINTEF

- Al₂O₃
- PCC
- SiO₂
- Fe-Ti oksider (indirekte)
- .....

INDUSTRIELL VIRKSOMHET BASERT PÅ NATURGASS

4 Scenarier:

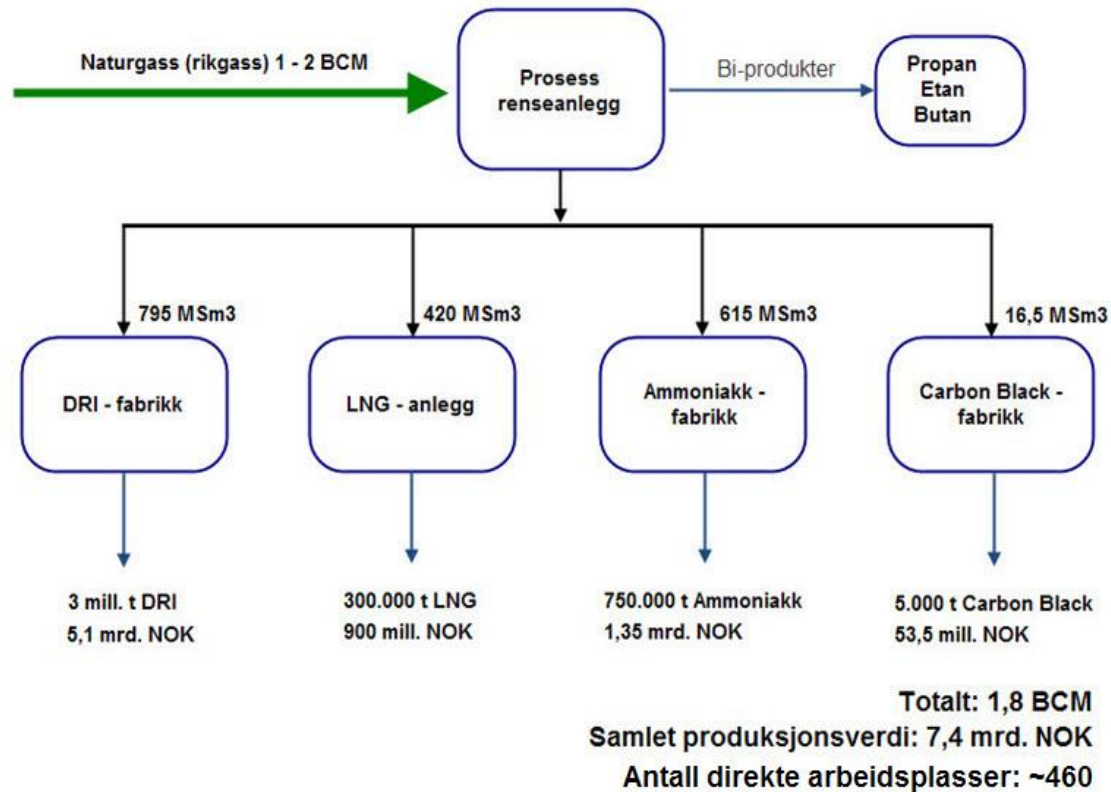
- Industriell virksomhet basert på LNG
- Integreerte industriprosesser med et forbruk av naturgass på 1 - 2 BCM (1 BCM = 1 milliard standard kubikkmeter)
- Integreerte industriprosesser med et forbruk av naturgass på 3 - 5 BCM
- Integreerte industriprosesser med et forbruk av naturgass på 6 - 10 BCM

INDUSTRIELL VIRKSOMHET BASERT PÅ LNG

- Baking av anoder, ref. Alcoa Mosjøen Anode ANS som bruker ca. 25 MSm³ pr år.
- Smelting og homogenisering av metall.
- Metallgjenvinning.
- Oppvarming og dampproduksjon.
- Byggoppvarming (fjernvarme).
- Drivstoff til biler, busser og forskjellige typer skip.
- Distribusjon og videresalg.

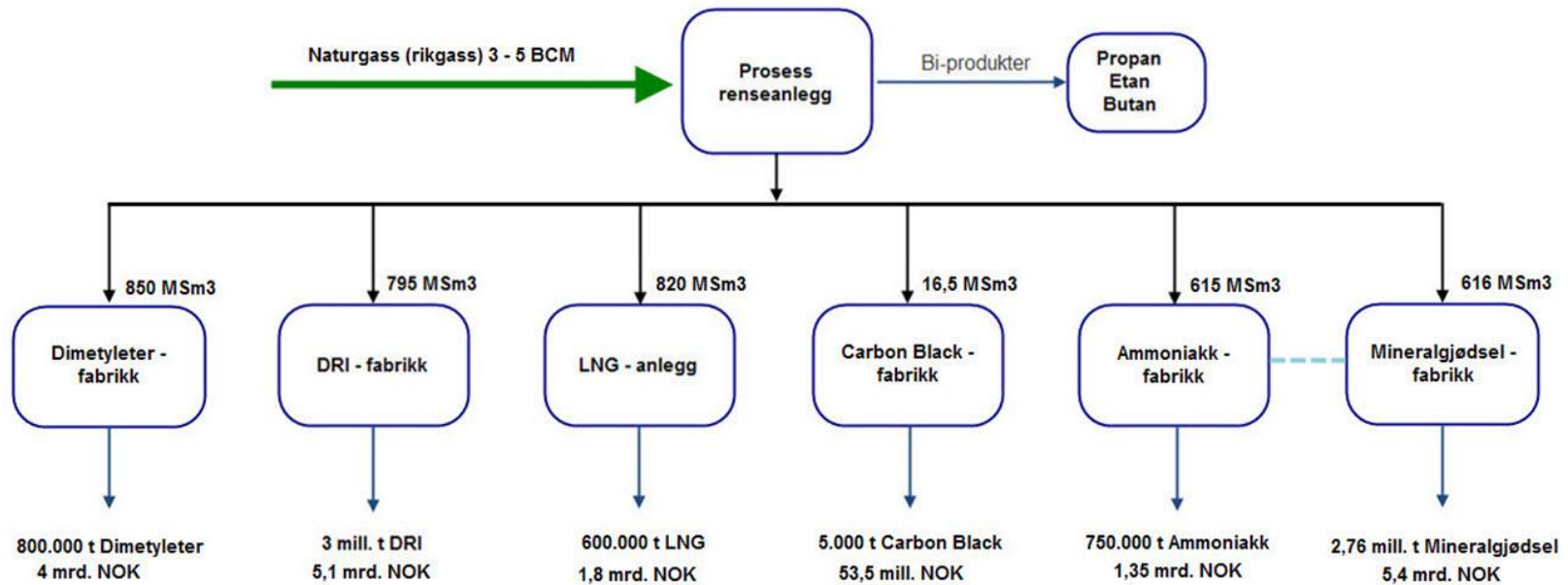

Integrerte industriprosesser med et forbruk av naturgass på 1 - 2 BCM (1 BCM = 1 milliard standard kubikkmeter)

Integrerte industriprosesser med et forbruk av naturgass på 3 - 5 BCM

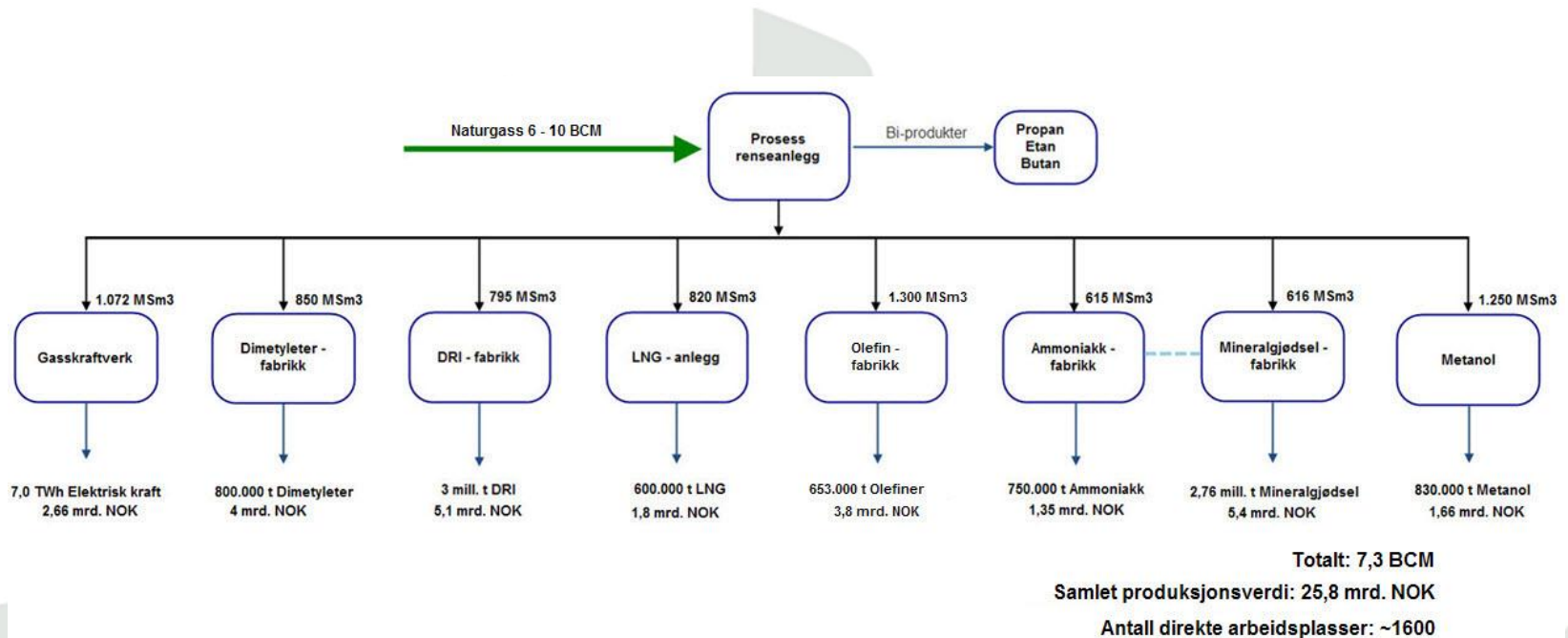
Totalt: 3,7 BCM

Samlet produksjonsverdi: 17,7 mrd. NOK

Antall direkte arbeidsplasser: ~1100

Integrerte industriprosesser med et forbruk av naturgass på 6 - 10 BCM

ARBEIDSPLASSER

Industriklynge	Årlig gassbehov	Samlet produksjonsverdi	Antall arbeidsplasser (direkte)	Antall arbeidsplasser (indirekte)	Sum ansatte
Liten	1,8 BCM	7,4 mrd. NOK	460	920	1.380
Mellomstor	3,7 BCM	17,7 mrd. NOK	1.100	2.200	3.300
Stor	7,3 BCM	25,8 mrd. NOK	1.600	3.200	4.800

KOMPETANSE/ FoU

- Satse på kompetanseutvikling innen mineraler og olje- og gass rundt NORUT Narvik
- Gjennomføre de to identifiserte CO₂ – fangst prosjektene i samarbeide med NGU/ KREC og NORUT Narvik
- Gjennomføre den strategiske fyrtårnsatsingen GEOGAS i regi av NORUT Narvik

KONKLUSJON/ANBEFALINGER

- Mulighetsstudien avdekker store muligheter for industriell virksomhet basert på naturgass i Nordland. Det må, sammen med industrielle aktører, jobbes videre med de mulighetene som er avdekket for å kvalitetssikre at de beskrevne integrerte industriprosessene vil skape lønnsomme industrivirksomheter.
- Nordland fylkeskommune må påvirke de politiske miljøer slik at konsekvensutredninger (PUD) for utbygging av nye olje- og gassfelt utenfor Nordland **inkluderer utredning om industriell bruk av naturgass i fylket.**

KONKLUSJON/ANBEFALINGER FORTS.

- De igangsatte FoU-prosjektene vedrørende fangst av CO₂ i mineraler må slutføres.
- Det planlagte Fyrtårnprosjektet GEOGAS i regi av NORUT Narvik bør gjennomføres.
- Det bør gjennomføres en **konferanse** våren 2010 i regi av Nordland fylkeskommune hvor politikere, aktuelle industrielle aktører, representanter fra olje- og gassbransjen og representanter fra FoU-virksomheter møtes for drøfting av rapportens innhold og hvilke muligheter som kan være interessant å forfølge for å skape industrielle arbeidsplasser i fylket.

I et intervju i Teknisk Ukeblad 26.01.10 sier John Thuestad, operativ leder for Alcoa's primærdivisjon (eier av aluminiumverket i bl.a. Mosjøen), at Norge burde bli flinkere til å bruke naturgass i industriproduksjon:

Hvorfor kan man ikke ta noe av gassen og tilrettelegge for industri som vår? Resten av verden har dugnadsånd og myndighetene er med og tilrettelegger, noe som skaper en vinn-vinn-situasjon hvor lange kraftkontrakter sørger for nye investeringer og ny teknologi for aluminium og smelteverksindustrien. Naturgass kunne fort vært tatt i bruk her også, spesielt i Nord-Norge. Selve LNG-anlegget på Melkøya gir lite teknologiutvikling og sysselsetting, men det kunne vært mulig å bygge opp ny landbasert industri i kombinasjon med gassanlegget, sier han.

Rett før jul inngikk Alcoa en partneravtale med Saudi-Arabia om bygging av en integrert aluminiumindustri basert på langsiktig kraftavtale fra naturgass. Prosjektet består av en bauxitt-gruve, et alumina-raffineri, en aluminiumsmelter og et valseverk til 10,8 mrd. dollar [1].

POTENSIELLE PRODUKTER OG PRODUKOMRÅDER

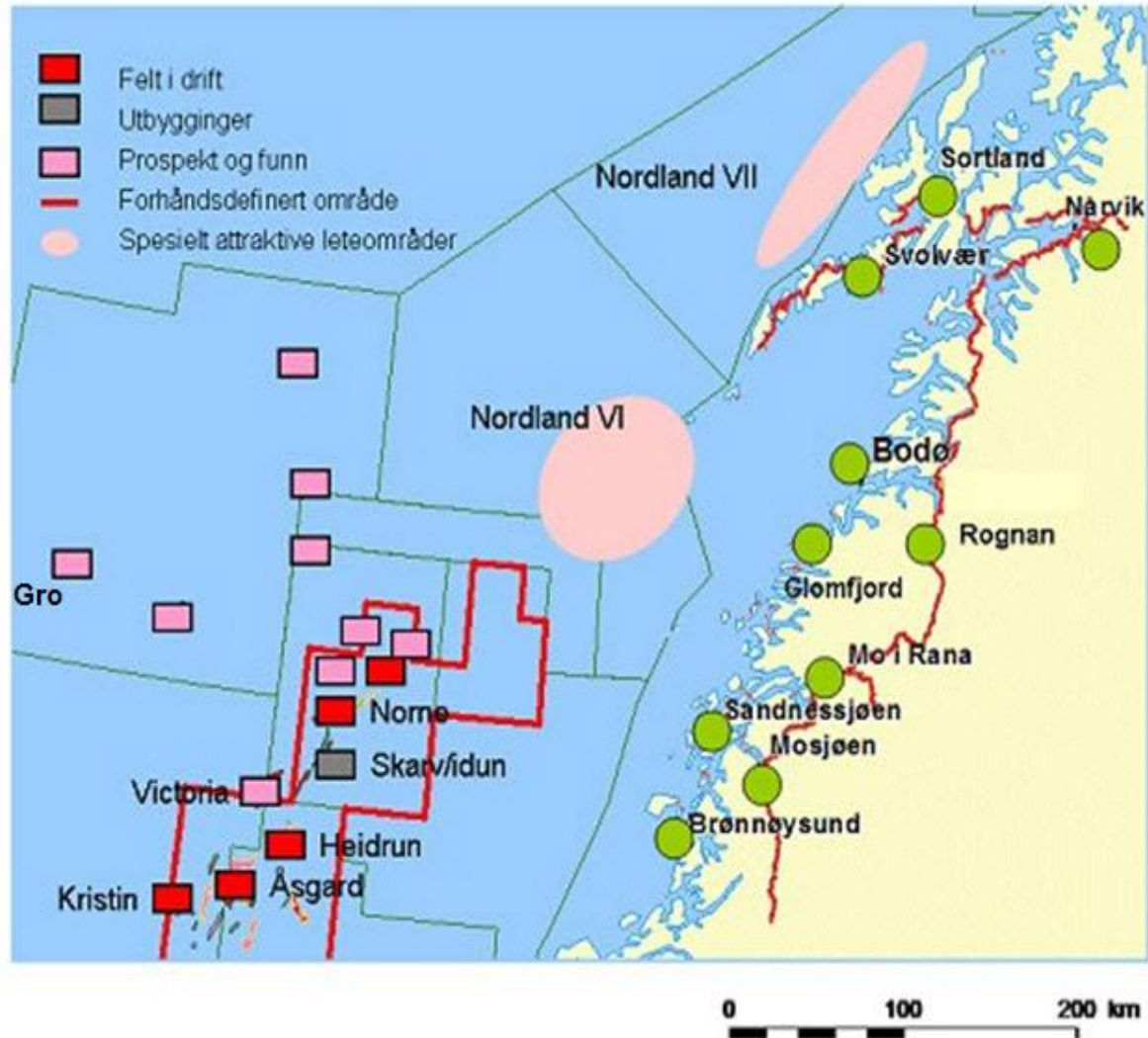
I vedlegg B er 53 forskjellige prosesser beskrevet

Hver enkelt prosess er beskrevet med følgende innhold:

- Bakgrunnsopplysninger om produkt
- Produksjonsprosess
- Beregning av produksjonskostnader og markedspris
- Vurdering av lønnsomhet, ulemper og utfordringer
- Oppsummering av potensialet

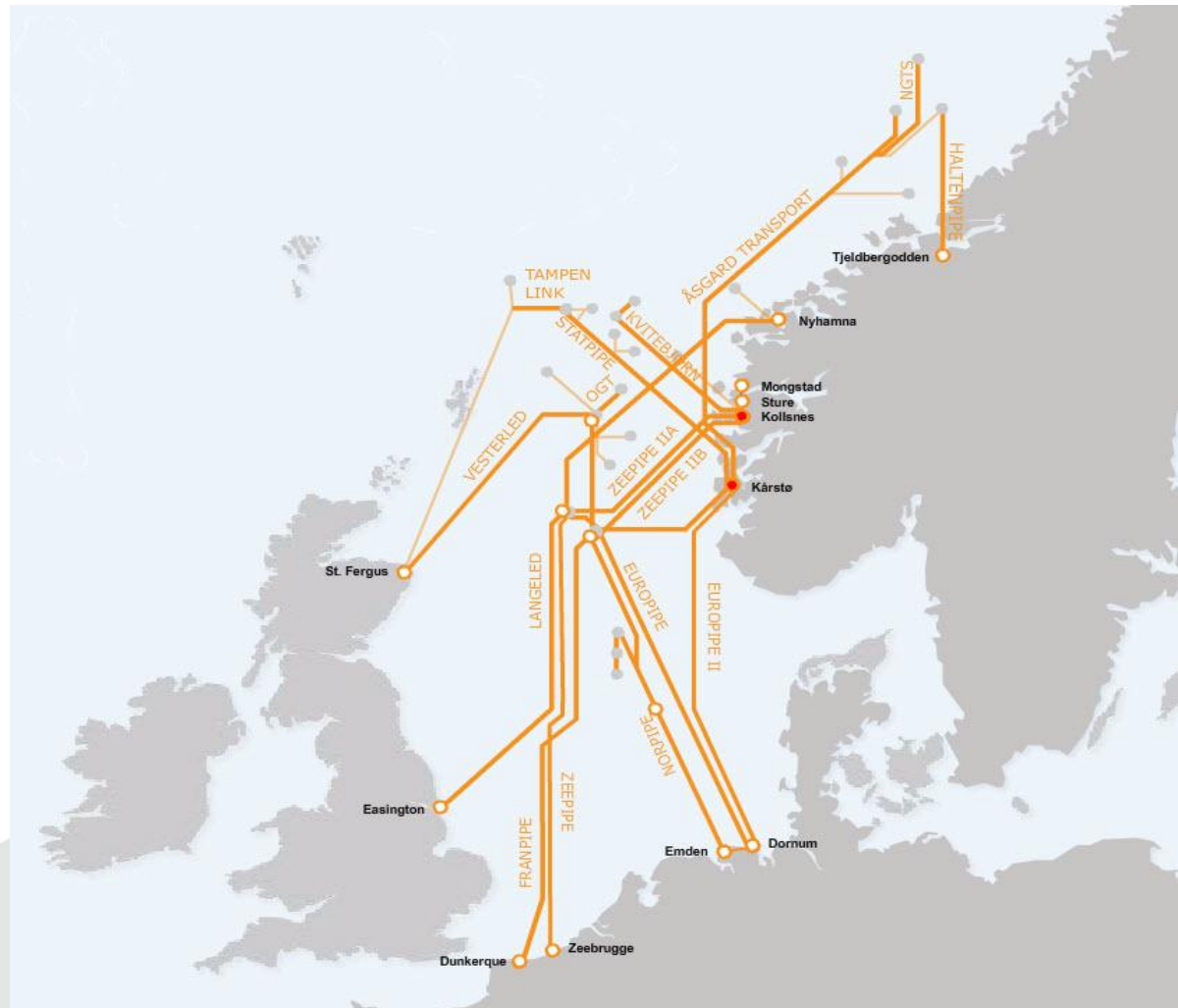

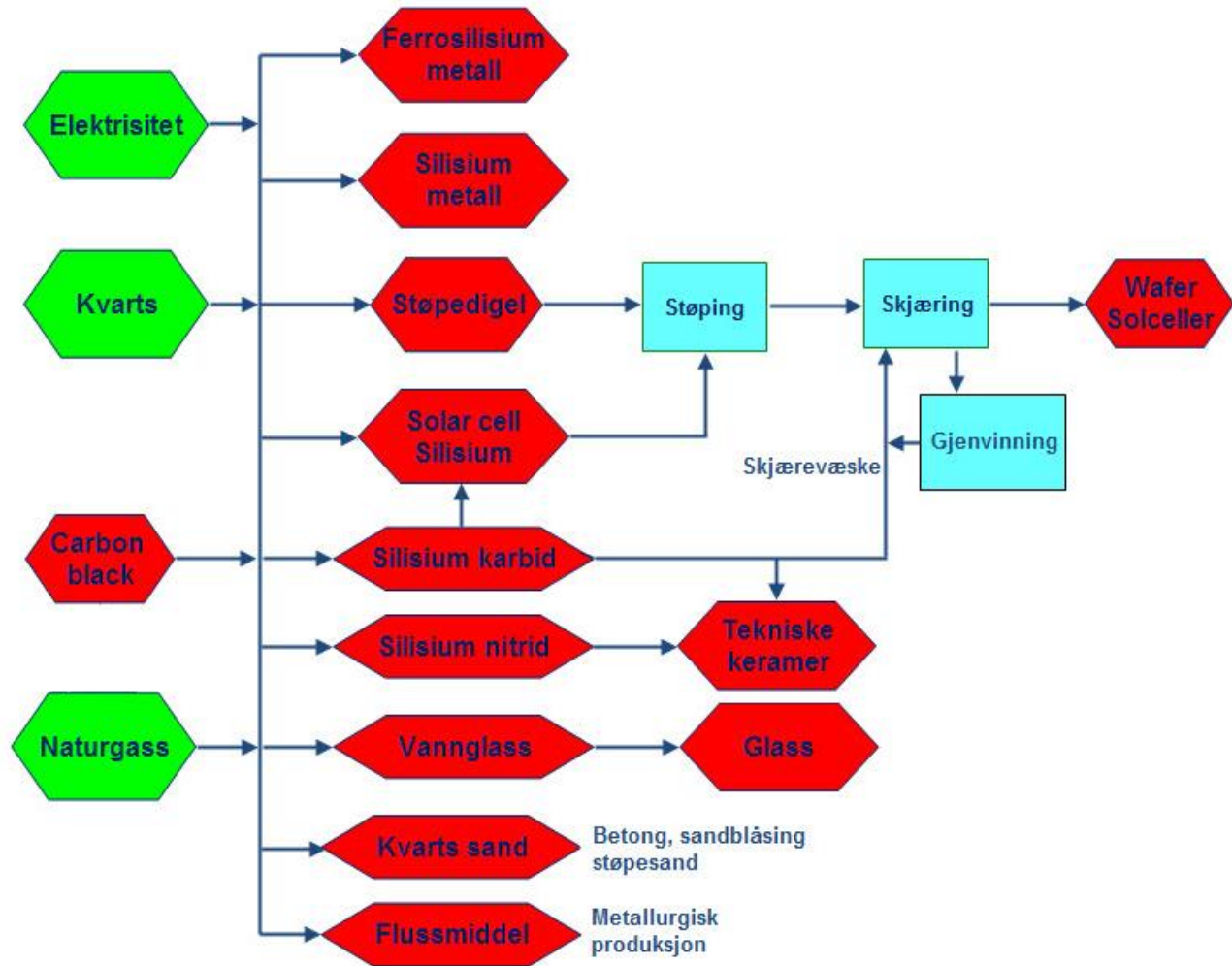
GASSFELT UTENFOR NORDLAND

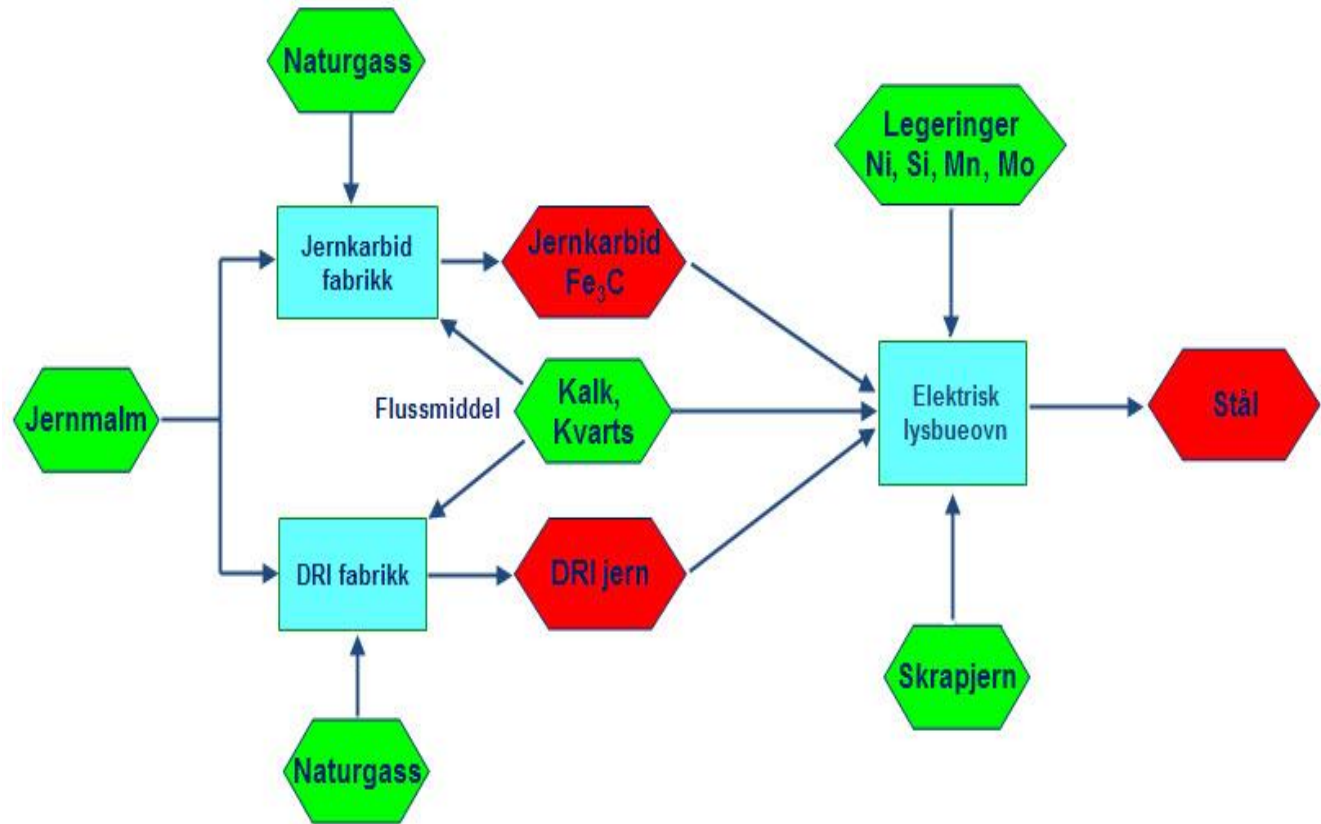

EKSISTERENDE GASSRØRLEDNINGER

Figur 7.1 Verdikjede kvarts og silisium i et solcelleperspektiv.

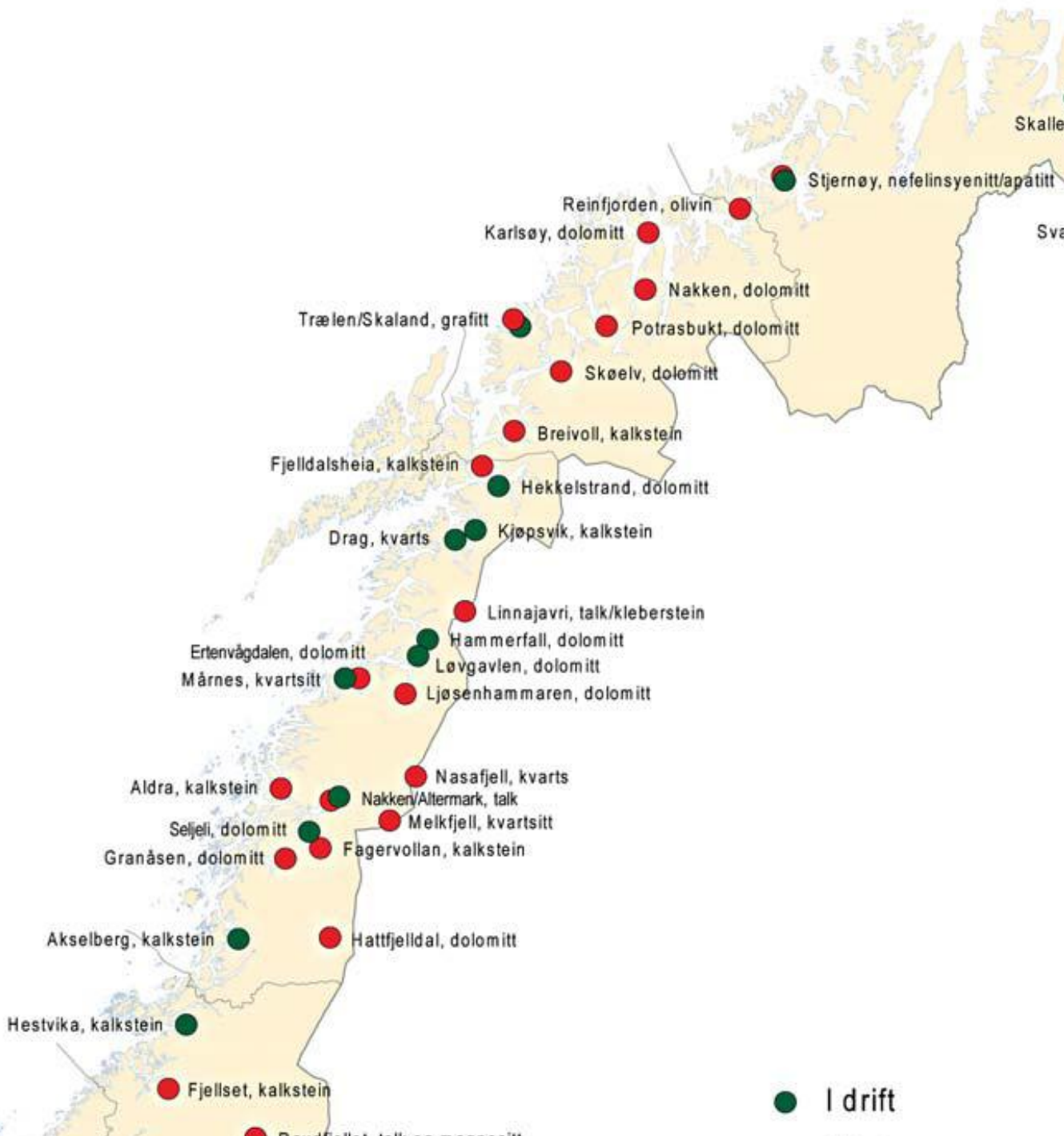
Figur 7.3 Verdikjede jernmalm.

Bruk av naturgass ansees ikke som miljøvennlig i Norge

KOMMENTARER (kilde: TU.no 23.01.09)

- I Europa brukes kull til jernframstilling fordi kull er langt billigere enn gass
- Men gass gir 50% lavere CO₂-mengde
Gassbasert: 1 tonn CO₂ pr. tonn jern som produseres
Kull: 2 t CO₂
- Det er 50% billigere å fange inn CO₂ fra gassbasert smelteverk fordi CO₂-konsentrasjonen i avgassene er høyere (40 % CO₂)
- CO₂-deponering (Tjeldbergodden) i oljereservoarer

- I drift
- Viktig ressurs

Scenario 1: Kjøpsvik

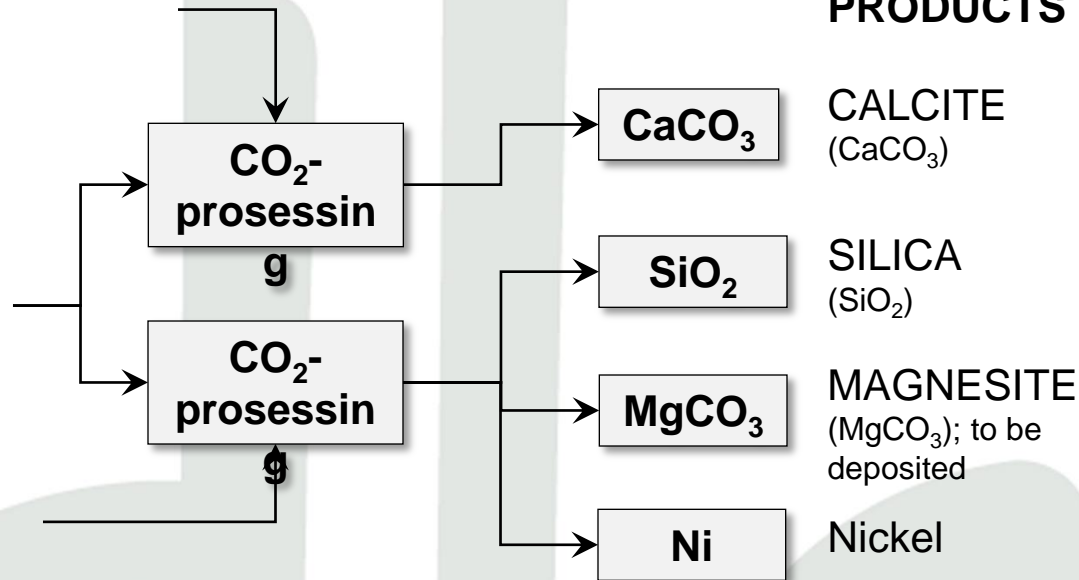
- Production of precipitated calcite carbonate based on local calcite resources and CO_2 from the cement production in combination with carbonation and nickel extraction based on olivine from the Råna deposit
- The location at Kjøpsvik is because of the cement factory and availability of CO_2
- Alternatively, either the carbonate or the olivine part might be excluded

Calcite marble

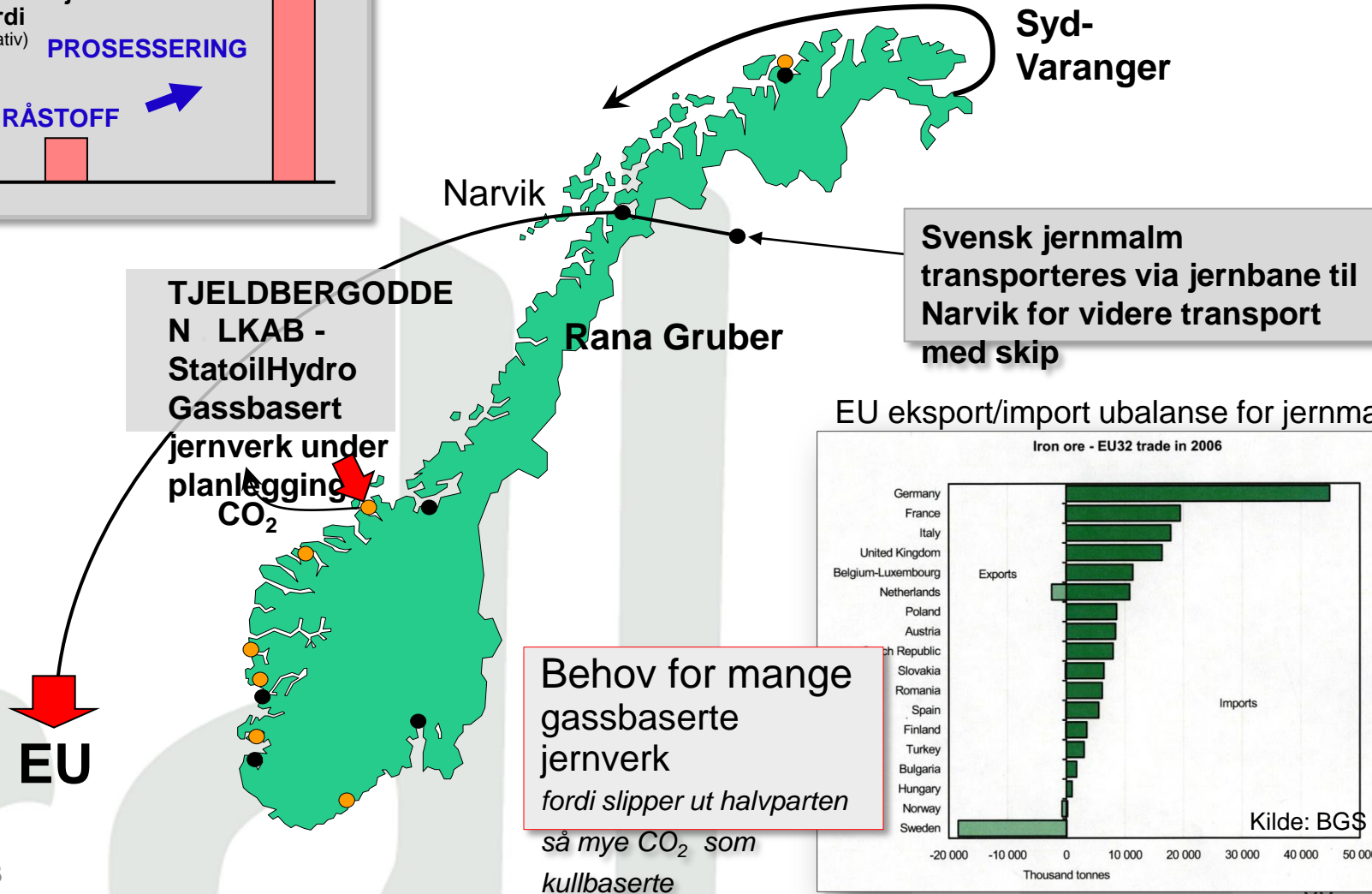
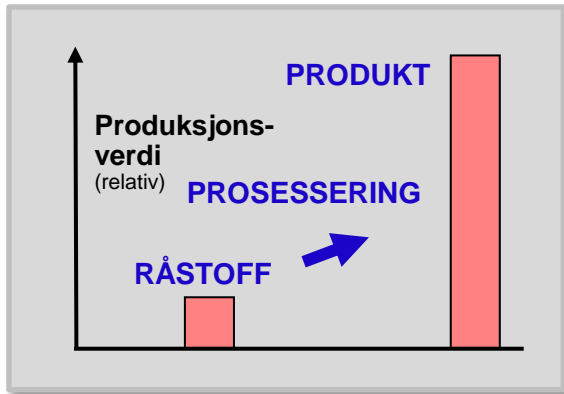

CO_2
from
cement
production

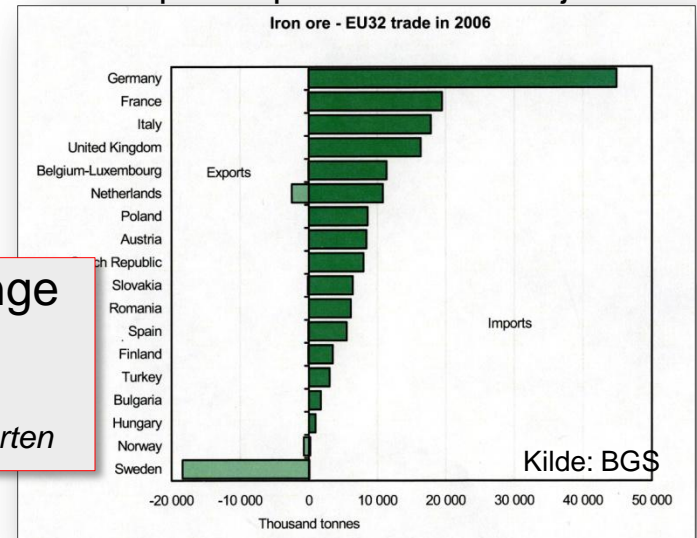
Olivine
 MgSiO_4 ; from
the Råna
deposit

Verdiskapning basert på jernmalm og naturgass

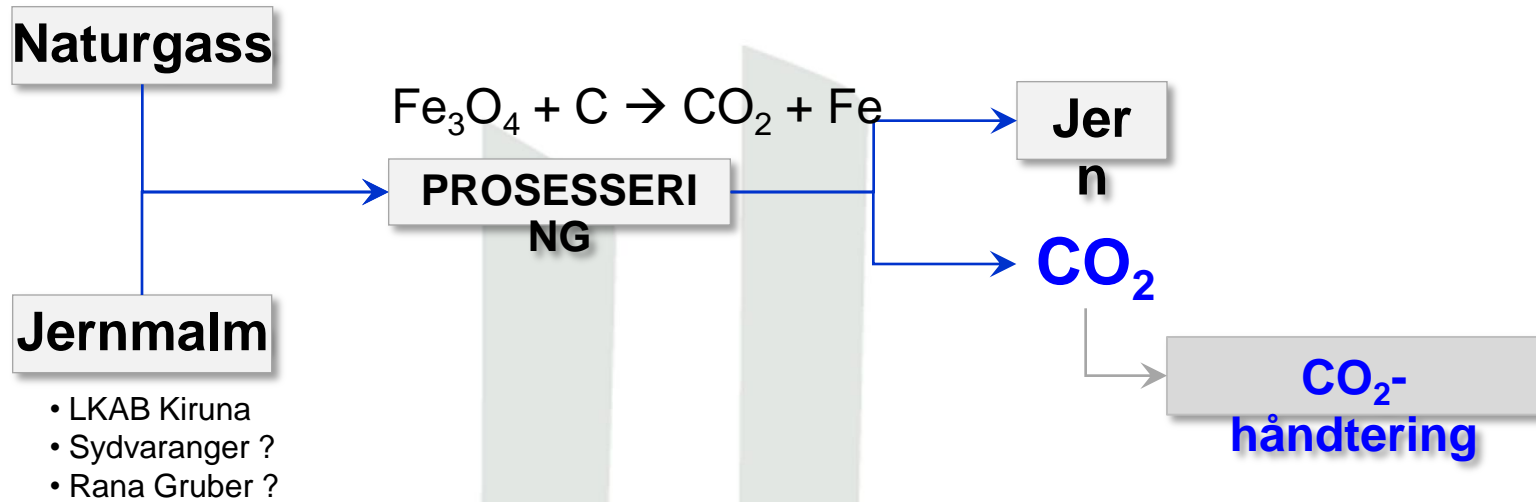
EU eksport/import ubalanse for jernmalm

Direkte reduksjon av jernmalm

*Naturgass brukt som reduksjonsmiddel;
videreutvikling av kjent teknologi*

Gassbasert prosessering av kvarts og silisium

Stort FoU-behov

